Програма за развитие на туризма

на община Чавдар

за периода 2021-2027 година

Използвани съкращения	
РБ	Република България
ЕС	Европейски съюз
ГД ГРАО	Главна дирекция Гражданска регистрация и административно обслужване
НСИ	Национален статистически институт
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
СБАЛ	Специализирана болница за активно лечение
НЧ	Народно читалище
ГКПП	Граничен контролно-пропускателен пункт
БДЖ	Български държавни железници
СЕОС	Среда за електронен обмен на съобщения
КАВ	Качество на атмосферния въздух
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
НСМОС	Национална система за мониторинг на околната среда
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда

Съдържание

1. Въведение....5
2. Цел на програмата....7
3. Основание за разработване....7
4. Основни принципи....8
5. Обща информация за община Чавдар....8
5.1. Географско положение и характеристики на община Чавдар....8
5.2. Природни ресурси....10
6. Състояние на местната икономика....14
7. Демографска характеристика....16
8. История на с. Чавдар....21
9. Културно историческо наследство....22
10. Обекти на културното наследство категоризирани в списъците на НИНКН....23
11. Материални културни ценности....23
12. Туристически дадености и обекти....27
Обекти за хранене....41
Обекти за настаняване....42
13. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията....43
Транспорт и транспортна свързаност....43
Водопроводна и канализационна инфраструктура....44
Телекомуникационна и съобщителна мрежа....44
Енергийна мрежа....45
14. Екологично състояние и рискове....45
Състояние на атмосферния въздух....45
Състояние на водите....46
Шум, замърсяване, радиация....46
15. Защитени територии попадащи по НАТУРА 2000....46
16. Административен капацитет....47
17. Ковид 19 и развитието на туризма....48
18. Възможности за туризъм в община Чавдар....49
Културно-исторически туризъм....49

Алтернативни форми на туризъм 50
19. Насърчаване към отговорен туризъм 54
20. Анализ на културно-историческото наследство 55
21. SWOT-анализ 56
22. Визия за развитие на туризма в община Чавдар 58
23. Основна цел на програмата 58
24. Стратегически цели, приоритети и мерки 59
25. Източници на финансиране 62
26. План за комуникация и въздействие на заинтересованите страни 63
27. Мониторинг и оценка 65
Отчет на изпълнението 66
Период на действие на програмата 66
28. Заключение 66

1. Въведение

Програмата за развитие на туризма в община Чавдар е разработена в изпълнение на нормативните изисквания на чл. 11 и чл. 12 от Закона за туризма като средносрочен стратегически документ за периода 2021-2027 г.

Програмата е в съответствие с приоритетите на:

- ✓ Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030 г.;
- ✓ План за интегрирано развитие на община Чавдар за периода 2021-2027 г. и съществуващите местни туристически ресурси и потребности.

Настоящата програма има за цел да осигури трайна конкурентоспособност на община Чавдар като привлекателна дестинация за активен и устойчив туризъм през всички сезони на годината. Програмата трябва да допринесе за интегрирано туристическо развитие на района, привличане на инвеститори в сектора, подобряване и разширяване на базовата инфраструктура, повишаване качеството на туристическото предлагане и за утвърждаване на Чавдар като предпочитана дестинация за отдих и туризъм.

Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия, като се акцентира върху: културноисторическия, планинския (летен-пешеходен туризъм), екологичен, спортен, приключенски, селски туризъм, ловен туризъм и атракционен туризъм. Предлагането ще се допълни и разнообрази с възможностите за религиозен, фестивален и събитиен туризъм, тренировъчни школи, уикенд почивки и рекреация, зелени училища, бизнес туризъм.

Основната задача на документа е да изследва бариерите и да конкретизира проблемите пред устойчивото развитие на туризма в община Чавдар и да предложи начини за решаването им.

За изготвяне на програмата е проведено задълбочено проучване на съществуващите туристически ресурси, наличните условия, потенциални възможности и проблеми. Под внимание е взето и мнението и препоръките на експертите от общинска администрация Чавдар, които са участвали активно при разработването на настоящия документ. Програмата е отворен документ, който може да бъде допълван, съобразно евентуални промени в политиката на общината и в националното законодателство в областта на туризма. Основна роля при изпълнението ѝ ще играе **Консултативният съвет по въпросите на туризма**. създаден съгласно изискванията на чл. 13, ал. 1 от Закона за туризма и

чл. 21, ал. 1, т. 1, т. 8 и т. 23 и ал. 2 от Закона за местното самоуправление и местната администрация. Той е колективен и постоянно действащ консултативен орган. Председател на Консултативния съвет е Кмета на общината или упълномощено от него длъжностно лице. Той е колективен орган, постоянно действащ консултативен орган. Консултативният съвет по въпросите на туризма в община Чавдар има съществен принос за установяване на устойчив механизъм за съгласуване и провеждане на единна политика на бранша и общината. Същият подпомага както представителите на бранша, така и работата на общинската администрация и общинския съвет, при вземането на важни за развитието на туризма решения.

Консултативният съвет по въпросите на туризма в община Чавар обсъжда и одобрява Програмата за развитие на туризма на територията на общината в съответствие с приоритетите на общинската стратегия, маркетинговата стратегия на туристическия район и съобразни местните туристически ресурси и потребности, както и отчета за нейното изпълнение.Прави предложения до Кмета на общината и дава становища по въпросим свързани с развитието на туризма на територията на общината, включително за размера на туристическия данък и неговото разходване, както и за членството на общината в съответната организаия за управление на туристическия район.

Дейността на Консултативния съвет на община Чавдар се извършва съгласно утвърден Правилни за организацията и дейността му, приет с Решение №…….на Общински съвет Чавдар. Консултативният съвет наобщина Чавдар се състои от …..членове, половината от които са представители на местната администрация и на национални, регионални или общински музеи, а другата половина са представители на туристически сдружения и други заинтересовани лица. Консултативният съвет по въпросите на туризма е община Чавдар е активен обществен орган, който провежда политики, водещи до устойчиво развитие на туристическия продукт в община Чавдар.

Трябва да се отбележи, че в следствие на икономическите процеси в България и пандемията причинена от Ковид-19, в отрасъла няма възможност за мащабна дейност, но сравнен с други отрасли той е много по - гъвкав и с потенциал да реализира печалби и в състояние на криза. Възможното му ускорено развитие има потенциала да съживи свързаните с него отрасли и по този начин да се създаде предпоставки за по- добро развитие на местната икономика. С въвеждането на настоящата програма ще бъде възможно определянето на механизми за ефективно взаимодействие между бизнеса и местната власт, подобряване на качеството на туристическите продукти и услуги, както и въвеждане на нови такива.

2. Цел на програмата

Програмата за развитие на туризма в община Чавдар е изготвена с цел подпомагане реализирането на общинските политики в областта на туризма. В структурно отношение систематизира стратегическия контекст за развитие на туризма в общината с основните стратегически цели, приоритетите, специфичните цели, мерките и проектите, чиято реализация следва да доведе до утвърждаване на устойчиви процеси за развитие и управление на туристическите дейности на територията на община Чавдар.

Подходът на разработване на Програмата за развитие на туризма на община Чавдар 2021-2027 г. е изцяло подчинен на спецификите на общината и е ориентиран към икономическия растеж и просперитета на местната общност.

Програмата е насочена към популяризирането на община Чавдар като интересна и привлекателна за туризъм дестинация. Мерките и дейностите заложени в нея напълно отразяват принципите на устойчивия туризъм като индустрия. Документът обединява и систематизира визията на всички представители на заинтересованите страни в община Чавдар, стратегическите цели, основните приоритети и необходими мерки, които следва да се приемат за устойчиво развитие на общината.

Чрез извършването на ситуационен анализ са идентифицирани силните и слабите страни на общината и са изведени възможностите и рисковете пред туризма, на база на които са идентифицирани най-коректните цели и приоритети за развитие на туризма в община Чавдар.

3. Основание за разработване

Програмата за развитие на туризма на община Чавдар е разработена на основание:

- ✓ Чл. 11 и чл. 12 от Закона за туризма;
- ✓ Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030г.;
- ✓ Концепция за туристическо райониране на България;
- ✓ План за интегрирано развитие на община Чавдар 2021-2027г.;
- ✓ Стратегически план за развитие на културния туризъм на Република България;
- ✓ Стратегии за развитие на туризма в Европа (2014/2241 (INI));

- ✓ Национална програма и план за действие за развитие на еко туризма в България;
- ✓ Тенденции на Световната туристическа организация до 2050 г.;
- ✓ Регионален план за развитие на Югозападен район 2021-2027
- ✓ Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022.

4. Основни принципи

✓ Устойчивост

Развитието на туристическите дейности ще съчетава в себе си дългосрочна икономическа ефективност с устойчиви практики, щадящи околната среда и социална съвместимост.

✓ Демократичност

При управлението на дестинацията ще се използва обществения подход. Ще се осигури висока степен на участие на местното население в процеса на управлението на дестинацията.

✓ Идентичност на туристическия продукт

Планирането на туристическото развитие ще бъде съобразено и обвързано с основните ценности на обществеността в дестинацията, а така също и с особеностите на развитието на туризма в региона.

✓ Партньорство с частно правни и публично правни субекти

Взаимно зачитане и взаимно подпомагане на всички участващи в туристическия процес обществени и частни организации чрез използването на подходящи механизми за кооперирание на усилията на местно, национално и международно равнище.

5. Обща информация за община Чавдар

5.1. Географско положение и характеристики на община Чавдар

Община Чавдар се намира в Златишко-Пирдопската котловина, в подножието на Стара планина, на около 70 километра от столицата София. В съседство е с градовете Златица и Пирдоп. Състои се само от едно населено място – с. Чавдар,

и територия от 70 797 дка. Общината е част от Югозападен район. От северната страна на общината е разположена Стара планина, а на юг е разположена Средна гора. На 3 км. северно от общината преминава главен път I-6 (София-Бургас). Тази транспортна връзка осигурява достъпа до столицата и други съседни общини и региони. Друга важна транспортна връзка, преминаваща в близост е пътят II-37 Етрополе-Панагюрище, свързващ Северна и Южна България.

За община Чавдар са характерни две особености: тя е 8-ата най-малка по брой население община в България и е една от 9-те български общини, състоящи се от само едно населено място. Границите ѝ са следните:

- ✓ на север и североизток – община Челопеч;
- ✓ на изток – община Златица;
- ✓ на юг – община Панагюрище, Област Пазарджик;
- ✓ на югозапад – община Златица (землището на с. Петрич);
- ✓ на запад и северозапад – община Мирково.

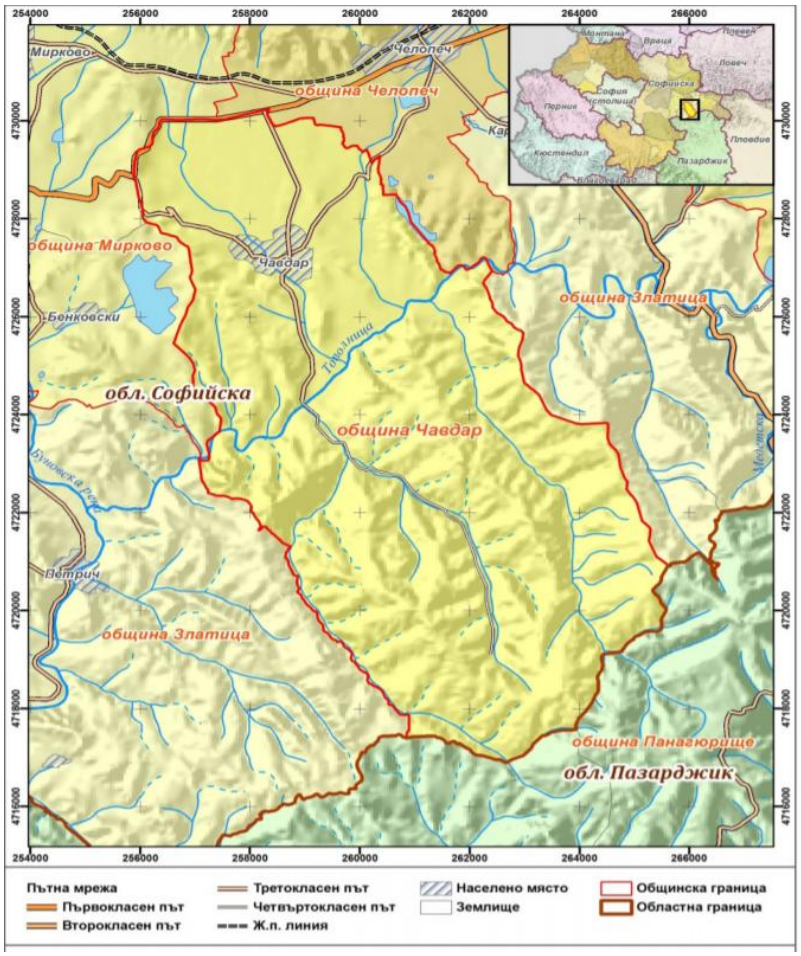

Източник: ПИРО община Чавдар

5.2. Природни ресурси

✓ Релеф

Релефът на община Чавдар е равнинен и средно планински, като територията ѝ попада в пределите на Златишко-Пирдопската котловина и Същинска Средна гора. Северната част на общината (около 1/4 от територията ѝ), където е разположено село Чавдар, се заема от южната периферия на Златишко-Пирдопската котловина, а в останалите 3/4 части са разположени северните склонове на Същинска Средна гора. Тук, на границата с общините Златица и Панагюрище, се намира максималната ѝ височина – връх Малка Братия 1406 m. В западната част на общината, на границата с община Златица (землището на с. Петрич), в коритото на река Тополница се намира най-ниската ѝ точка– 498 m н.в.

✓ Климат

Климатът се формира под въздействието на комплекс от фактори, сред които ключово значение има географското положение на територията. Климатът на община Чавдар е умерено-континентален, повлиян от географското местоположение – Средна гора възпрепятства проникването на средиземноморско климатично влияние. От северната страна на общината Стара планина служи като преграда за северните ветрове. Характерни за района са проявлението на по-мека зима и по-хладно лято в сравнение с другите райони в страната, както и температурните инверсии, основно през зимата. Средната годишна температура е 9,30 °C. Зимата се проявява с предимно отрицателни температури. Най-студеният месец е януари. Температурите през този период са около – 1,70 °C. Летните температури не са високи, като средната юлска температура е 19,80 °C.

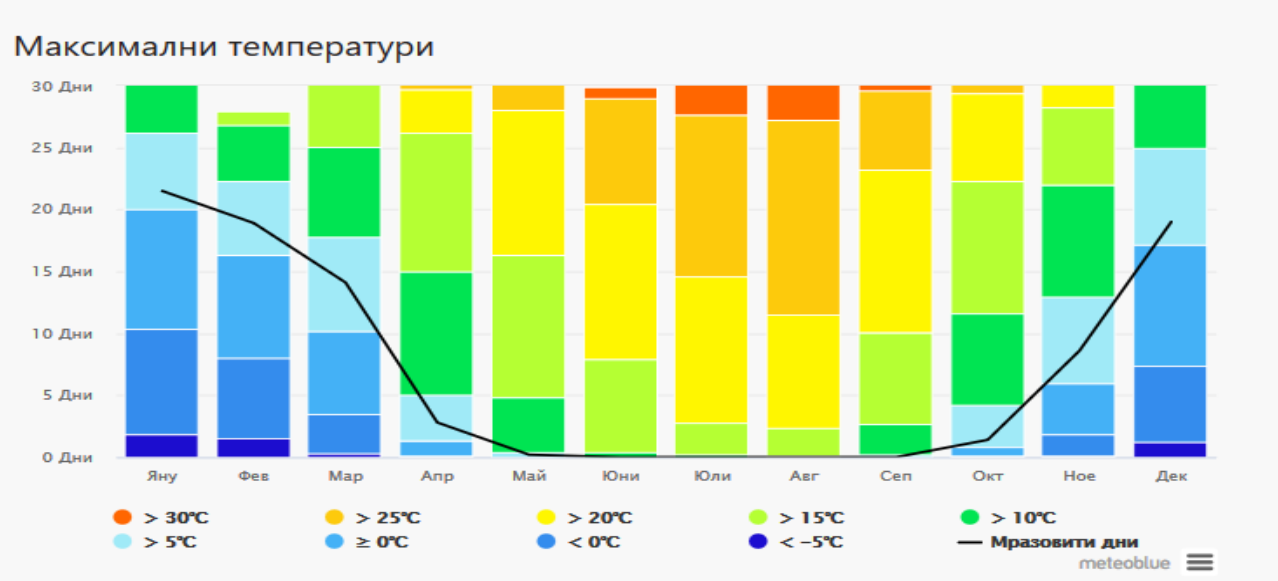

Източник: Meteoblue

Климатичен фактор, характерен за община Чавдар, са мъглите. Тяхното проявление е особено интензивно в периода октомври – март. През есенния период се проявяват и слани.

✓ Валежи

Годишната сума на валежите е 617-618 мм средно за годината, което е около средните показатели за страната. Относителната средна месечна влажност на въздуха е 68%. По данни на НИМХ-БАН почвеното засушаване на територията на община Чавдар се определя като нормално за 2019 г.

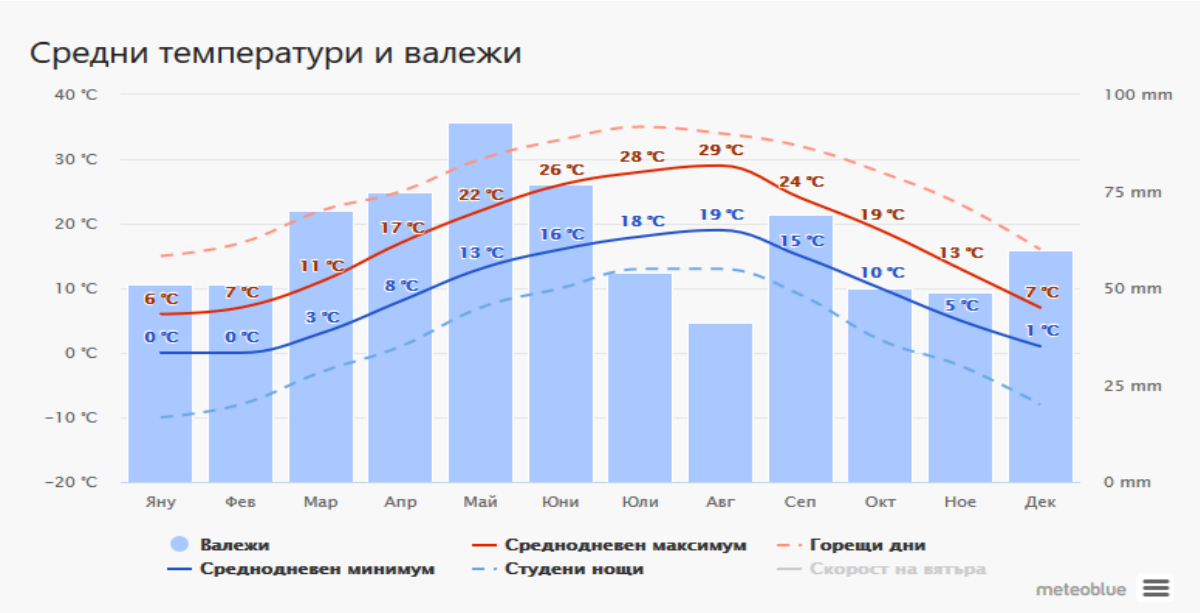

Източник: Meteoblue

Снежната покривка е с продължителност 100 дни. Максималната ѝ месечна височина е 70 см (през февруари).

✓ Вятър

Доминиращ за района е североизточният вятър - 25% средно за годината. Средната годишна скорост на вятъра е 1,9 м/сек. Облачността е значителна, особено през зимата.

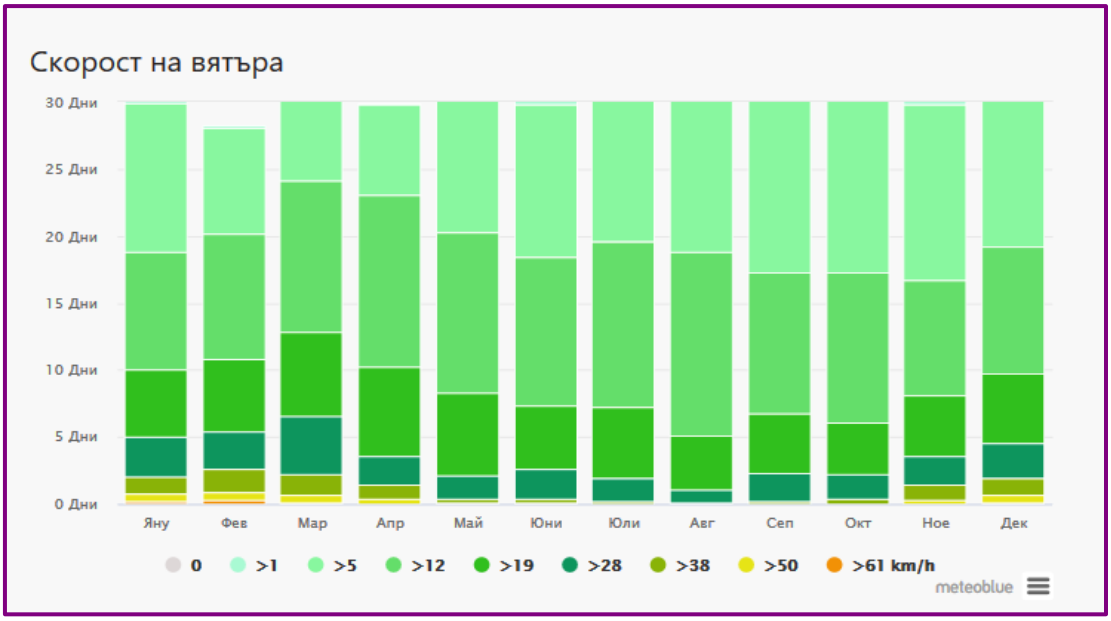

Източник: Meteoblue

✓ Хидроложка система

Община Чавдар не разполага със значителни водни ресурси. Основните водоизточници са реките Тополница, Селска река, Челопешка река, Кьой Дере, Чам Дере, от които само река Тополница е с постоянен дебит. Водният потенциал е незначителен. Подпочвените води са предимно инфилтрационен тип, като се подхранват от атмосферни валежи и стичащи се по склоновете повърхностни води.

Най-голямата река, преминаваща през община Чавдар, е Тополница. Реката прекосява Южна България в област Пазарджик. Преминава през Софийска област и, освен през община Чавдар, преминава и през общините Копривщица, Пирдоп, Златица и Ихтиман Дължината ѝ е 154,8 км, което ѝ отрежда 14-о място сред реките в България. Река Тополница е 4-та по дължина река след Тунджа, Арда и Едирне във водосборния басейн на Марица.

Река Тополница е с дъждовно-снежно подхранване, като тя достига своя абсолютен максимум през месеците март-юни, а минимумът е през август-октомври.

✓ Почви

Характерни за община Чавдар са обработваемите земи. Селскостопанските земи заемат 18 539 дка, което им отрежда водеща позиция спрямо общото разпределение на територията на общината.

Почвите в региона са разнообразни. Най-широко разпространени са канелено-горските почви, кафявите почви във високите части, делувиални и алувиални почви.

Канелените горски почви са най-големият по заемана площ почвен тип в България, като заемат голяма площ и в територията на община Чавдар. Канелените горски почви се делят на типични и излужени.

Кафявите горски почви са песъчливо-глинести. Те са най-широко разпространените почви в планинските райони с над 600 м надморска височина. Тези почви са богати на хумус — до 12%, но хумусното вещество не е много качествено — не е завършен процесът на хумификация.

Делувиалните и алувиално-ливадните почви са плодородни почви, които се образуват по поречията на големи реки, върху неспоени чакълесто-песъчливи алувиални наноси, при различен климат. Разпространени са върху I и II надзаливни тераси на реките на страната. Алувият представлява материал, който се формира от постоянно течащи води. Той се натрупва по речната тераса като фин материал с богато органогенно и минерално съдържание, което му придава изключителна плодородност. Алувиално-ливадните почви са с дебел почвен хоризонт и високо съдържание на хумус.

✓ Флора и фауна

Естествената растителност е представена основно от дъбови, габърови и букови гори. Растителността се характеризира с голямо видово, фитоценологично и екологично разнообразие. Преобладават предимно тревистите съобщества, неголемите горски формации са представени от габърови и горунови гори. Налични са малки остатъци от космат дъб, летен дъб, клен, шестил, явор, брястове, едролиста и бяла липа, черна елша, а на места по периферията - черен бор.

Само на територията на община Чавдар се срещат редките видове шахматовидна ведрица - евросибирски вид, едролистна къпина – Северозападна

Европа и Средна Европа, и рубинова детелина - характерна за южна Европа. Неотдавна са изчезнали видове - блатна хамарбия, алдрованда и парнасиеволистна калдезия.

4524,7 ха са заети от гори в защитени и рекреационни територии, като разпределението по класове и възраст е неравномерно. Най-голяма територия заема букът - 33,6% от площта. Срещат се и други дървесни видове като бял бор, смърч, черен бор, зелена дугласка, червен дъб, зимен дъб, благун, цер, габър, трепетлика, явор, бреза, мъждрян, акация, космат дъб, келяв габър, черна елша, ива, леска, дребнолистна, едролистна и сребролистна липа и топола. Със Заповед № 774.28.03.1962 г. в землището на с. Чавдар е обявено вековно дърво – черница, чийто номер в държавния регистър е 309.

Животинският свят основно е представен от земноводни, влечуги, птици и бозайници. В някои части на района се срещат местности с доста добре застъпен фаунистичен елемент, наречени още „медитерански оазиси“.

Софийското поле, към което спадат и териториите на община Чавдар, играят важна роля при миграционните процеси, зимуването и гнезденето на много водолюбиви видове птици. Орнитофауната на подрайона е много добре проучена. По данни на експерти по изучаване на птиците в София и околността са регистрирани 312 вида мигриращи, гнездящи или зимуващи птици. По-голямата част от тях се отнасят към северните групи.

В района са намерени и някои редки видове насекоми от семействата на водните бръмбари, листоядите, хоботниците, полутвърдокрилите, житните мухи, ручейниците и др.

6. Състояние на местната икономика

Към 2020 г. по данни на общинската администрация на територията на община Чавдар са регистрирани общо 40 фирми и предприятия. Те съставляват местната икономическа общност.

Половината от общия брой регистрирани фирми са с направление търговия и имат локално значение за общността. По-голям интерес представляват останалите икономически субекти, насочени в направленията земеделие, дърводобив и промишленост.

№ по ред	Име	Дейност
1	"Слопарая" ЕООД	
2	Тодев 81 ЕООД	търговия
3	ЕТ Симона-Саво Добрев"	търговия
4	„КОКО КАРС“ ЕООД	
5	ЕТ"Ку и КУ - Кунка Кунина"	търговия с нехранителни продукти
6	ЕТ "Тоци-22-Тодор Дишлянов"	Земеделски производител и дървопреработване
7	ЕТ "Ради-22-Радослав Илков"	Земеделски производител и дървопреработване
8	ЕТ "Детелина - Павлина Гечева"	търговия
9	ЕТ "Рени-Райна Благоева"	търговия с нехранителни продукти
1	ЕТ Здраве-Ганка Додекова	търговия със санитарни материали
1	Агроникал ООД	земеделски производител и търговия
1	Интерстрой НМ ЕООД	търговия
1	Форестър Груп ООД	
1	ЕТ "Цвети-Цветина Тодорова"	търговия
1	ЕТ "Теди-2003-Лушка Илиева"	търговия
1	Тити Агрокомерс ООД	земеделски производител
1	Матерхорн 4477 ЕООД	търговия
1	Виолета - 54 ЕООД	производствен цех
1	Дишлянов и синове 76 ЕООД	земеделски производител
2	ЕТ Цветан Илков - 79	земеделски производител
2	Дървопреработване Чавдар ЕООД	дървопреработване
2	Чавдарска гора ЕООД	охрана и опазване на горска територия, дърводобив
2	ЕТ Хелт и Лайф 5-13 Ваня Гугова	търговия с нехранителни продукти
2	Метал Комплект 97 ООД	земеделски производител
2	ГИЛ ЕООД	
2	ПЗПК Братия	земеделски производител
2	ПК Възкресение	търговия
2	ЗП С.Ценов	земеделски производител
2	ЕТ Алби - Красимир Велков	
3	НРГ-28 ЕООД	търговия
3	Дорита -МНД-92 - Т.Николова	не извършва дейност

3	ЕТ Козирог- Христина Филипова	търговия
3	РСИК-ДС ЕООД	не извършва дейност
3	"Галерия1972 "ЕООД	търговия

Източник: Общинска администрация Чавдар

В границите на общината функционира цех за производство на хидравлични и пневматични маркучи. Други основни промишлени предприятия от медодобивната промишленост, които оперират в района и имат ключово значение за заетостта на населението са: „Елаците Мед”, „Аурубис България” и „Асарел Медет”.

Най-голям дял в структурата на местната икономика заема третичният сектор и по-конкретно търговията на дребно с хранителни стоки, напитки и тютюневи изделия – 33%. Дърводобивната промишленост заема 25%, като това се обуславя от количественото богатство на горския фонд.

7. Демографска характеристика

Демографското развитие на община Чавдар е социален приоритет с висока степен на значимост, изискващ максимална концентрация на усилията и провеждане на активна, целенасочена и последователна политика, както и обединение и координиране на действията на органите на местната власт и гражданското общество. В условия на демографски преход, от режим на нарастване към режим на неговото стабилизиране и остаряване, предизвикателството пред местните власти е да намери т.н. „баланс на населението“, за постигането на който водещ е стремежът за повишаване качеството на живота и благоденствието на гражданското общество, с което неминуемо се гарантира и развитието на общината в социален и икономически аспект.

✓ Население

Тъй като общината е съставена само от едно населено място, а именно общинският център с. Чавдар, цялото население е концентрирано в селото. По данни на НСИ към месец декември 2020 г. населението на общината по постоянен и настоящ адрес наброява 1221 души, разпределението на които е видно в следната таблица:

2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.
1216 д.	1178 д.	1174 д.	1151 д.	1134 д.	1221 д.

Източник: НСИ

Населено място	Население - общо	Мъже	Жени
Чавдар	1221	606	615

Източник: НСИ

Според резултати от преброяването на населението през 2011 г. (1262 д.) и по последни данни на НСИ за 2020 г.(1221), жителите на община Чавдар бележат спад от порядъка на 41 души за посочения период, на 9 годишна база. Данните за броя на населението в периода 2013-2020 г. са с по-благоприятни стойности.

✓ Естествен и механичен прираст

Развитието на демографските процеси и измененията в структурите на населението през последните две десетилетия се отнасят към най-важните социални, икономически, регионални и политически предизвикателства в развитието на страната и изследваната територия. Значението на протичащите демографски процеси се подсилва от обстоятелството, че те оказват силно влияние върху основните системи на обществото: икономическата, образователната, здравноосигурителната и системата за социална защита. Демографските процеси, които протичат в община Чавдар, са характерни както за Софийска област, така и за страната.

Стъпвайки на анализите на показателите раждаемост и смъртност на населението в община Чавдар, се наблюдава тенденция за трайно застаряване на населението – в следствие от демографските процеси, които протичат на общинско ниво, ниска раждаемост и нарастваща смъртност.

2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Живородени				

14	17	12	14	13
Починали				
18	27	27	29	33

Източник: НСИ

Естествено движение на населението в община Чавдар през 2020 г.	**Живородени**			**Починали**			**Естествен прираст**		
	общо	момичета	момчета	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
	7	4	3	32	16	16	-25	-12	-13

Източник: НСИ

Механично движение на населението в община Чавдар през 2020 г.	**Заселени**			**Изселени**			**Механичен прираст**		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
	136	64	72	24	10	14	112	54	58

Източник: НСИ

За 2020 г. механичният прираст на населението се характеризира със благоприятни стойности. Отчетените стойности на показателя за предходни години са отрицателни, като с най-неблагоприятна стойност се отличава 2016 г., когато механичният прираст е в порядъка на -19 души. Но през 2020 година се забелязва, че броят на заселените 112 души, при 24 изселени, което е благоприятно за развитието на община Чавдар.

Поради близостта на община Чавдар до столицата-70 км., движението на човешките ресурси извън територията на общината е насочено най-вече към гр. София.

✓ Икономическа активност и заетост на населението

Към 31.12.2020 г. безработните лица, регистрирани в териториалното разпределение на Бюро по труда – гр. Пирдоп за община Чавдар, са 49 души.

Регистрирани жители на община Чавдар в Бюро по труда Пирдоп						
	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.

Мъже	26	17	15	10	14	18
Жени	53	34	36	29	31	31

Източник: Общинска администрация Чавдар

Впечатление правят обобщените данни за наблюдавания период от 2015 г. до 2020 г., а именно - общо са регистрирани 100 мъже, при 214 регистрирани жени за същия период.

Поради спецификата на самата община и това, че тя е представена само от едно населено място – административният център с. Чавдар, важна характеристика на пазара на труда се явяват всекидневните трудови миграции на населението. Лицата, извършващи всекидневни трудови миграции, са 58,7% от заетите лица в разглежданата възрастова група (лица в трудоспособна възраст), т.е. всекидневните трудови мигранти на 1000 заети лица са в порядъка на 569,0 души.

Основен източник на финансови средства за домакинствата в страната са работните заплати на заетите лица. За голяма част от населението в над трудоспособна възраст, както и за социално слабите жители, социалните помощи и пенсиите са единствен източник на средства.

В допълнение, прилагаме и таблица с данни за хората под, в и над трудоспособна възраст, живущи на територията на община Чавдар, от които е видно, че хората в трудоспособна възраст почти двойно надвишават тези извън трудоспособна възраст, което оказва благоприятно влияния върху развитието и икономиката на общината.

Чавдар 2020 г.	**1221 - общо**	**606 - мъже**	**615 - жени**
Под трудоспособна възраст	160	74	86
В трудоспособна възраст	706	402	304
Над трудоспособна възраст	355	130	225

Източник: НСИ

Коефициент на безработица за община Чавдар					
2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
10. 1 %	8. 4 %	9.9 %	7.3 %	7.7 %	5.0 %

Източник: НСИ

Можем да направим обоснован извод, че безработицата в района е възможно да бъде функция и на нежелание за извършване на труд, тъй като има големи предприятия, които са сериозни работодатели, които обуславят високо качество на живот в района на Средногорието.

Следва да се отбележи статистическа тенденцията през предходните пет години за намаляване на процента безработни лица в община Чавдар, като през 2013 г. той е 10,1 %, а този процент през 2018 г. се свива до 5,0 %. За 2019 и 2020 все още няма изнесени официални данни по този показател, но безработицата в община Чавдар се запазва изключително ниска.

Статистическите данни за безработицата не отразяват в пълна степен действителното състояние на заетостта поради факта, че голяма част от безработните лица не са регистрирани в бюрата по труда. Нивото на безработицата в общината бележи по-добри нива спрямо средната за страната.

✓ Здравеопазване

Структурата на здравеопазването в община Чавдар е представена от здравна служба и зъботехническа лаборатория, които са част от извънболничната помощ. Сградите и помещенията са санирани и модерно оборудвани. В сградата на здравната служба съществуват кабинети за гостуващи медици.

Общинската администрация в Чавдар планира да организира безплатни здравни профилактични прегледи за служителите си.

На територията на общината не функционира Многопрофилна болница за активно лечение (МБАЛ). Но по данни на НСИ на територията на Софийска област функционират общо 16 лечебни заведения за болнична помощ, в това число 8 МБАЛ, 7 Специализирани болници за активно лечение (СБАЛ) и 1 център за психично здраве. Лечебните заведения са разположени на територията на градовете: Ботевград, Годеч, Елин Пелин, Етрополе, Ихтиман, Пирдоп, Самоков и Своге. Болничното лечение на жителите на община Чавдар се осъществява в МБАЛ в Пирдоп.

8. История на с. Чавдар

Село Чавдар е наследник на най-старото население, открито от учените в Средногорието, доказателство за което са археологическите разкопки на селищната могила край р. Тополница, показващи, че организиран живот на тези територии е имало още преди 7000 години. Проучването на неолитната култура "Чавдар" започва през май 1968 г. и с едногодишно прекъсване завършва през 1980 г. под ръководството на праисториците от Археологическия институт и музей проф. Георги Георгиев и ст. н. с. Кънчо Кънчев. Открита е изключително ценна рисувана керамика, която по-късно е предоставена на специалисти за проучване. В работата върху селищната могила, която по същество в праисторическите времена е представлявала поселение върху наколни жилища край реката, се включват археолози от Великобритания и с тяхно участие е извършено стратиграфско сондиране на терена, което от своя страна доказва съществуването на седем културни пласта.

Според някои историци през Средновековието в местността "Кьой дере" е съществувало българско селище под името Марково, за което пише в известното Добрейшово евангелие от XIII век. Първите писмени сведения за днешното село Чавдар датират от 1430 година в османски регистър на тимари, зеамети и хасове от Никополския санджак. Записано е под името Коланлар (производно от мн. ч. на турската дума колан - "кон", т.е. място с много коне, конско пасище), с 29 данъкоплатци - юруци.

Името си Коланларе селото носи до 1899 г., когато при управлението на кабинета на Либералната партия населението му приема то да се казва Радославово, на името на водача на партията - д-р Васил Радославов, който през годините заема различни политически постове, включително и този на министър-председател на България след абдикацията на княз Александър I Батенберг (1886 – 1887) и по време на Първата световна война (1913 – 1918). Легендата разказва, че когато Радославов е посетил селото, поседнал край река Тополница и почуквайки с бастунче по речните камъни, възкликнал: "Ако има рай на Земята - това е България, ако има рай в България - той се намира тук". Селото е възпято и в народната песен – „Прослава за с. Радославово - Пирдопско". На 05.02.1946 г. Радославово е преименувано на Чавдар, което име носи и до днес. С указ на президента № 250 от 15.08.1991 г. село Чавдар става самостоятелна община.

По време на разкопки е открит и меч от селото от IV век пр. Хр., Намерени са и множество глинени съдове и монети от по-късни епохи. Находките се

съхраняват в Археологическия институт с музей при БАН в София и в историческия музей в гр. Пирдоп.

9. Културно историческо наследство

Културното наследство според Закона за културното наследство от 2009 г. се дели на нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност.

Културното наследство е обект на регулация и защита на национално и международно ниво. Основните регулативни актове са:

- ✓ Закон за културното наследство на Р България от 2009 г.;
- ✓ Конвенция за защита на културните ценности в случай на военни конфликти от 1954 (т.нар. Хагска конвенция);
- ✓ Конвенция за мерките, насочени към забрана и предотвратяване на незаконен внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности, приета в Париж на 14 ноември 1970 г.

Ползите от културно-историческият туризъм са икономически, социални и екологични, а глобална тенденция в пътуванията правят този сектор популярен и бързо развиващ се. Скорошно проучване показва, че над 50% от анкетираните са съгласни, че историята и културата оказват силно влияние върху избора им на дестинация за почивка. Според тези пътешественици подобен вид пътувания са по-запомнящи се от конвенционалните ваканционни пътувания, тъй като им позволяват да научат нещо ново. Те посещават забележителности от културното

наследство като: исторически сгради и други исторически забележителности, археологически обекти, държавни, местни или национални паркове, художествени галерии или музеи, концерти, пиеси или мюзикъли, обекти на етническо или екологично наследство.

10. Обекти на културното наследство категоризирани в списъците на НИНКН

Според списъка на недвижимите културни ценности с категория от национално и световно значение и по информация на Министерство на културата, на територията на община Чавдар не попадат такъв тип обекти.

11. Материални културни ценности

Още от възникването си през епохата на Възраждането, народните читалища се превръщат в люлка на българската духовност. Тяхната културна мисия остава все така актуална през годините, а дейността им – богата, утвърждаваща нравствените ценности. В съответствие с изискванията на Закона за народните читалища /ДВ, бр.89/1996г./, в община Чавдар функционира 1 читалище. Читалището в село Чавдар планира и организира дейността си съгласно ЗНЧ, общинския културен календар и плана на съответното читалище,

Читалището като институция, подготвя културните мероприятия от селищен и общински характер, свързани с историята на България, официалните и религиозно-обредните празници и традициите, свързани с тях. В изпълнение на своите цели и задачи, читалището в община Чавдар:

- ✓ урежда и поддържа общодостъпни библиотеки, читални, фото-фоно и филмотеки;
- ✓ развива и подпомага любителското творчество;
- ✓ организира школи, кръжоци, курсове и клубове, кино и видеопоказ, празненства, концерти и чествания, младежки дейности;
- ✓ събира и разпространява знания за родния край; - създават и съхраняват музейни колекции;
- ✓ предоставя компютърни и интернет услуги;
- ✓ осъществява социални дейности и услуги, подпомагащи лица и семейства, както и такива, свързани с отглеждането, възпитанието, обучението и уплътняването на свободното време;
- ✓ развива културен и семинарен туризъм.

Читалище “Надежда-1900” в с. Чавдар е основано на 6 януари 1900 г. – Йорданoвден, от 36 жители на селото, поставили си за цел да работят за културното и просветно въздигане на населението, съхраняването и развитието на народните традиции, българските обичаи и ритуали, песенното и театрално творчество, засилване любовта на децата, младежта и възрастните към книгите. Първи председател на настоятелството е адвокатът Стоян Червенков.

Още в първите години се развива активна и последователна дейност за привличане на още членове и утвърждаване авторитета на институцията сред жителите на тогавашното село Радославово (днес Чавдар). В читалнята на читалището се получават почти всички водещи национални вестници и списания. Чрез дарения и закупуване на книги се създава библиотека, от която се ползват учителите и учениците, както и немалка част от възрастното население. Организират се и първите театрални представления. С голям успех се представят драмите “Руска”, “Геновева”, “Левски”, “Илю войвода”, “Хъшове”, “Иванко”, комедиите “Ура, да живеят нашите”, “По неволя доктор” и др. За децата и учениците се драматизират приказки. За финансовото подпомагане на читалището се провеждат вечеринки, томболи, лотарии, дават се сказки по интересни теми. Провеждат се седмици на българската книга.

Първите самодейни състави се формират към средата на 40-те години на XX в. Създават се женска певческа група, театрална трупа, танцов състав, народен оркестър, а по-късно и естраден състав. Не закъсняват и успехите. На прегледа на художествената самодейност в Софийски окръг през 1956 г. битовият хор при читалище “Надежда-1900” става окръжен първенец.

Самодейците са тези, които ревностно и с отлично познаване на народния бит и традиции съхраняват и пресъздават стари обичаи и ритуали. Само в с. Чавдар е съхранен до наши дни обичаят “Вайдудула” – молитва за дъжд. За възстановката му през 1965 г. на Първия Национален събор на народното творчество в гр. Копривщица те са отличени с бронзов медал.

Най-дълго председател на настоятелството на читалище “Надежда – 1900” е учителят, а по-късно директор на местното училище Нено Караджов. Той ръководи културната институция повече от 20 години. По негово време самодейните колективи се увеличават, печелят се награди, залагат се здравите основи на възходящото и трайно присъствие на певците, инструменталистите и танцьорите в обществения и културен живот на село Чавдар.

Община Чавдар и настоятелството на читалище “Надежда-1900” полагат грижи за подобряване условията за репетиции на самодейните състави, за удобствата на зрителите, за разширението на читалищната сграда. Чрез

спечелено финансиране на проект “Развитие на социалните услуги в село Чавдар” през 2012 г. към съществуващата сграда са изградени допълнителни гримьорни, нова репетиционна зала, увеличен е капацитетът на сцената, обновен е салонът на читалището. С допълнителни средства от бюджета на читалището е извършен ремонт и на останалите читалищни помещения – библиотеката, хранилището за книги и помощните зали.

Днес читалището в село Чавдар е активно работеща културна институция. С изграждането на развлекателния комплекс “Света Петка” над селото и обновлението на читалищната сграда, тук се провеждат инициативи и прояви на фирми и обществени организации, на фестивали и надпявания си дават среща фолклористи от различни области на страната, гостуват национални ансамбли, театрални колективи и изпълнители.

През годините Народно читалище „Надежда – 1900”, село Чавдар, има заслугата и за запазване на българските традиции и обичаи, за зараждане и развитие на библиотечното дело, за събирането и разпространението на знания за село Чавдар, както и за развитието на изкуствата и културата в общината. В дейностите може да участва всеки български гражданин без ограничения за възраст и пол, политически и религиозни възгледи и етническо самосъзнание.

85-ата и 110-ата годишнина на читалището са честванi с концертни изяви. Художествените състави към читалището са участвали и продължават да участват във фолклорни форуми в страната и чужбина – изяви в Република Северна Македония, Република Сърбия, Република Гърция, в Националния дворец на културата – град София; участия в Националните събори в Копривщица, Рожен, Велико Търново, Горна Оряховица, в конкурси и други.

Честване на 120 години от създаването на НЧ „Надежда“ село Чавдар

Състави към читалището в с. Чавдар:

- ✓ Женски народен хор „Китка” за обработен фолклор.

- ✓ Група за стари градски и шлагерни песни „Спомени”.
- ✓ Танцов състав „Средногорско веселие”.
- ✓ Лазарска група.
- ✓ Клуб за народни хора „Чавдар“.
- ✓ Школа по модерни и спортни танци.
- ✓ Коледарска група.

Съставите на читалището са лауреати на Националните събори на народното творчество в Копривщица, на Международния фестивал за туристическа песен в Горна Оряховица (2003 г.), на “Балкан-фолк” – Велико Търново, Международния фолклорен фестивал “Златен лешник” в Турция (2006 г.) и др. Съвместно с общинското ръководство, творческите колективи на читалище “Надежда – 1900” са инициатори за провеждане на фолклорните празници “Да запеем заедно песните на Средногорието”, които вече са международни и имат няколко издания.

Библиотеката е разположена в сградата на читалището Фондът й разполага с литература от различни отдели: Детска художествена, Художествена литература, западноевропейска, руска, българска, френска, италианска, Техническа литература, Народно творчество, Религия, Философия, Право, География, История, Медицина, Селско стопанство, Математика, Физика и Библиография.

Библиотеката към Народно читалище „Надежда-1900” е една от одобрените на първия етап на проекта на фондация „Бил и Мелинда Гейтс”. По линия на програмата библиотеката получи компютърна техника, а работещите преминаха различни курсове на обучение в пет направления. Целта е да могат служителите да предлагат адекватна за случая услуга на потребителите. Същността на проекта е да се даде равен достъп до актуална и бърза информация на читателите на библиотеката.

Посетителите на библиотеката оценяват добре резултатите от реализацията на проекта „Българските библиотеки – място за достъп до информация и комуникация за всеки”.

12. Туристически дадености и обекти

Археологическият парк "Тополница" се намира в територията на село Чавдар, местност "Св. Петка". Паркът съществува официално като туристическа дестинация от 27.10.2012 г. В парка са изградени жилищни сгради по модел на намерените останки от раннонеолитно селище, датирано отпреди 7000 години. Представени са работилници за различни каменни оръдия, керамични съдове и обработване на кожа. На това място се смята, че е съществувала една от най-старите култури в Югоизточна Европа. Изградена е голяма експозиционна зала, където е представена историята за откритите седем културни пласта в селищната могила.

Днес в комплекса са реконструирани общо пет обекта – жилищни сгради, работилници за обработка на кожа, за производство на керамични съдове и каменни оръдия на труда. Всички те са свързани чрез тесни алеи и оградени от дървен плет. Жилищата са се състояли от едно общо помещение с площ от около 40 кв.м. и са построени от забити в земята дървени колове (дъб) и стени от преплетени пръти, измазани плътно с глина, примесена със слама. При разкопките са открити дупките от коловете, маркиращи външните стени на неолитната къща. Дървените елементи, поради органичния си произход, не са достигнали до нас. Постройките са ориентирани в посока северозапад-югоизток. Предполага се, че покривите са били сламени, а подът от трамбована глина.

Неолитното селище предлага услугата нощувка, като три от къщите са оборудвани с легла, които са разположени на втори импровизиран етаж и представляват дървени напречни греди с постлани върху тях матраци с вълнен пълнеж.

Фолклорен център Чавдар е първият по рода си обект в България. Отваря врати на 22 септември 2018 г., след повече от две години подготовка и усилена работа. В реализирането на проекта основни участници са местната общност и много млади български специалисти и артисти с международен опит. Община Чавдар поставя висока цел още от идейната фаза на проекта и не спира да работи за неговото реализиране и популяризиране. Всички обединяват усилия, защото вярват в мисията на центъра, а именно представяне на българския фолклор и културни традиции, знания и умения като памет и жива практика чрез средствата на съвременните технологии.

Брандът/ Идентичност на Фолклорен център Чавдар

Фолклорният център има своя визуална идентичност, която всеки посетител ще открие и лесно ще запомни. Логото на центъра е създадено въз основа на символите, характерни за живите обреди на селото. То пресъздава по съвременен начин връзката между човека и природата. Графичната визия на центъра е интегрирана в архитектурата, във фасадата на сградата и в интериора. Създадени са и двама анимационни герои: Радо и Слава (старото име на Чавдар е Радославово), които посрещат посетителя и го развеждат из цялата експозицията. Като част от бранда на центъра са разработени серия сувенири.

Интериорът

Сградите на Фолклорен център Чавдар са две – съществуваща сграда от началото на XX век и нова пристройка. Двете са свързани, като залите са обединени. Създаден е прост, изчистен интериор, който органично е свързан с пространството за експозицията. Вътрешните преградни стени са изпълнени в модулна система от метална конструкция и пана от еталбонд за временни експозиции. Лесният монтаж и демонтаж на паната дава възможност за многофункционалност на центъра. Той има капацитет и да подслони различни масови събития. Архитектурата на новата пристройка е продължена в къщичката в първата зала, която представя интерактивна видео инсталация с колелото на живота, в която могат да се видят специално заснети интервюта със знакови личности от селото. Специално за центъра е създадена образователна видеоигра, където Радо спасява Слава от змея сред серия от срещи с приказни същества, великолепно изрисувани с характерни елементи от фолклора.

Обзавеждането

Всички мебели във Фолклорен център Чавдар са специално създадени за него. Масата в зона „работилница“ е направена от стара порта от българска къща. Масата е покрита с епоксидна смола. Благодарение на ефирните метални крака посетителят има усещане, че просто е застанала във въздуха. Столовите са тапицирани с платове с шарки от региона и тъкани, събрани в село Чавдар. Миндерът в старата къща е реплика на такъв от региона. Произведен е от местния дърводелец и е много удобен. На него могат да се съберат група посетители, които там имат възможност да слушат автентичните песни от миналия век от Музикалния куб. Всички разработени настолни игри за деца са оригинални прототипи, създадени специално за центъра. В тях е използвана комбинаторна система въз основата на везбените елементи и чергите от региона.

Дворът

Екстериорът на сградата продължава идеите на интериора. Фасадите са изградени от ленти с растер на характерна черга от Софийска област. Графичната визия и архитектурата се обединяват и приканват посетителя към главния вход на сградата. В двора всеки може да поиграе дама на открито, да провери дали помни правилата на старата българска игра или да си направи снимка с Радо и Слава пред графити рисунката във фотозоната.

През 2015 г. беше открита иновативна Спортно-туристическата атракция в село Чавдар. Тя е съставена от множество атракциони, подходящи както за малки деца, така и за по-големи. Част от спортно-развлекателния комплекс са съоръжения от въже – „Въжеландия“ и „Въжен свят“. Там има спортно развлекателни занимания за деца и възрастни и е прекрасен начин за прекарване на свободното време.

Хижа „Братия“ – намира се в Средна гора. До нея може да се стигне както през с. Чавдар, така и през Панагюрски Колони. Хижата е на 3 етажа. На първия етаж се намира добре обзаведена кухня с трапезария, а на другите два са спалните помещения. Всеки етаж разполага със санитарен възел и баня. През 2006 г. е направен основен ремонт.

Хижа „Сакарджа“ – намира се в Средна гора. През 2006 година хижата е ремонтирана и разширена.

Водопади „Казаните“ – природен феномен от 5 водопада на река Беререй, спускащи се от 15 метра височина, образуващи каскада с бистра ледена вода. Разположени са между три огромни скали, като водопадите са образували вирове (еврозионни котли), наподобяващи казани, откъдето е дошло наименованието. Над каскадата е изграден мост за наблюдение на водопадите и каньона, който реката е образувала там. Каскадата може да се наблюдава частично от няколко различни точки поради високите скали и пресечения терен, в който се намира.

„Казаните“ са обявени за природна забележителност през 1970 година. Местността около каскадата от водопади заема площ от 1,5 хектара. За тях се тръгва след моста на река Тополница в селото, по посока на неолитното селище в Археологически парк „Тополница“ и местността „Бостанлъка“, разположена до река Тополница. Има два начина за стигане до мястото - пеша и с високопроходими автомобили. Придвижването може донякъде (около 1 км) да стане и с кола. Разстоянието до „Казаните“ е означено на табелите, като пеша е 3,6 км, а с високопроходим автомобил е 3,75 км. Забележителността се намира в

дола „Беререй“ и на устието на „Злото дере“. Край този природен феномен се разпростира буйна растителност.

За любителите на автентичните изживявания е предоставена възможност и за нощувка в неолитните жилища. Археологическият парк се вписва в интегрираното мащабно туристическо решение, което изпълнява община Чавдар - увеселително-развлекателен комплекс "Параклиса". Освен археологически парк, в комплекса са изградени **параклисът "Св. Петка",** заслон с барбекю, места за хранене, магерница, закрита сцена, заведение и зарядна станция за безплатно зареждане на електрически автомобили.

Централният площад в селото е изграден през 2014 г. и има изключително интересна архитектура, съчетаваща красиви пешеходни алеи, дървени мостове и арки, фонтани, алпинеум, мини амфитеатър и множество растителни видове. Той е пешеходна зона, а в непосредствена близост има изградени паркинги за автомобили и автобуси.

Една от най-старите сгради в село Чавдар е **църквата „Св. Архангел Михаил”**, построена през 1883 г. от майстор Никола Смоленов от с. Смолско с доброволни помощи и дарения. Дърворезбите са изработени от самоковски еснафи, а иконостасът е дело на майстор Филип Зограф от Копривщица.

Параклисът „Св. Георги” се намира до входа на селото. Построен е през 1998 г. в близост до стар храм със същото име, разрушен преди много години. Всяка година, на 6-ти май, се отбелязва празника на храма и се събират много гости и жители на селото. За целта са изградени покрити навеси с пейки, естрада и място за приготвяне на храна.

В центъра на общината функционира **комплекс "Чавдар",** състоящ се от хотел, механа, сладкарница, хранителен магазин. Комплексът представлява уникална съвкупност от архитектура в традиционен стил и възрожденска романтика и предоставя отлични възможности за пълноценен отдих в близост до красивата природа на Средна гора.

✓ Обекти за хранене

Според регистъра на Министерство на туризма в община Чавдар са категоризирани следните питейни обекти и обекти за хранене:

Вид на обекта	Предназначение	Населено място	Местоположение	Седящи места	Номер на категоризация	Издадена категоризация от:
Заведение за бързо обслужване	Бистро	Чавдар	Местност „Св. Петка“	30	З-159/20.12.2017	Кмет
Питейно заведение	"Кафе-аперитив"	Чавдар	пл. "Васил Левски"	20	З-160/20.12.2017	Кмет
Питейно заведение	Кафе - аперитив	Чавдар	пл. "Васил Левски"	20	категоризация: З-158/20.12.2017	Кмет

Заведение за бързо обслужване	Павилион "Скара-бира"	Чавдар	ул. "Георги Димитров" 20	20	категоризация: 3-11/26.1.2018	Кмет
Кафе-сладкарница	"Кафе-сладкарница"	Чавдар	"Христо Ботев" 34	30	категоризация: 3-18/29.1.2019	Кмет
Ресторант	"Ресторант-комплекс Чавдар"	Чавдар	"Христо Ботев" 34	100		Кмет

Източник: Министерство на туризма

✓ Обекти за настаняване

Поради близостта си до столицата и забележителностите, които предлага, община Чавдар е предпочитана дестинация за реализиране на еднодневни пътувания. Има малки възможности за реализиране на нощувка, например в Комплекс Чавдар или в къщичките на неолитното селище, но поради големият посетителски интерес възниква необходимост от разкриването на нови места за настаняване.

Важно да се отбележи, че липсва достатъчна леглова база, за да може да се реализира не само еднодневен туризъм. В допълнение към горното община администрация Чавдар търси и се възползва от всички възможности за допълване на легловата база.

Въпреки тези предпоставки, туризмът в общината не е слабо застъпен, а туристическите ресурси не са ограничени. Налице е голям потенциал за развитие на туризъм, който обаче не е усвоен в достатъчна степен. Развитието на алтернативни форми на туризма, като религиозен, културен, спортен, селски, винен и опознавателен е предизвикателство за общинската администрация и туристическия бизнес през настоящия програмен период.

Най-голямото предизвикателство пред ръководството на община Чавдар е намирането на инвеститори с цел разширяване на легловата база на своята територия и задържането на работещите в сферата на туризма. В община Чавдар според регистъра на Министерство на туризма по отношение на местата за настанявани има един категоризиран такъв обект, както следва:

Вид	Наименование	Местоположение	Адрес	Капацитет	Номер на категоризация
Хотел	Хотелски Комплекс Чавдар	с. Чавдар	Ул. „Христо Ботев“	13	категоризация: 3-19/29.1.2019

			№ 34		

Източник: Министерство на туризма

13. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

✓ Транспорт и транспортна свързаност

Основен фактор, който оказва влияние от гледна точка на транспорта в община Чавдар, са преминаващите в близост до територията на общината важни транспортни артерии, а именно първокласен път I-6. Той води своето начало от ГКПП Гюешево и осъществява връзка между София и Бургас, през град Карлово, познат още като Подбалкански път.

Всички пътища на територията на общината са асфалтирани и спокойно можем да определим състоянието на пътната мрежа на територията на община Чавдар като много добро.

Община Чавдар е с благоприятно транспортно-географско разположение, тъй като съществува удобен достъп на жителите на общината до териториите на област София, до тези на целия Югозападен район и до всички части на страната.

В близост до община Чавдар преминава второкласен път II - 37, който пресича териториите на областите София, Пазарджик, Смолян. Преминава през редица населени места в тези области, като край Пазарджик пресича автомагистрала „Тракия“, която е част от трансевропейски транспортен коридор №8 Бари/Бриндизи-Дуръс/Вльора-Тирана-Скопие-София-Пловдив-СтараЗагора-Сливен-Бургас/Варна.

Проблемът с обществения транспорт на община Чавдар и целия район на Средногорието не е напълно решен. Фирма „Ангкор Травел“ ЕООД гр. София осъществява три курса в деня с бус между с. Чавдар и гр. Пирдоп. Възможностите за връзка със с. Чавдар, осъществен от превозвача «Калея» с обществен транспорт са следните:

1. С влак до с. Челопеч (само пътнически влакове) или до градовете Златица и Пирдоп, съгласно разписанието на БДЖ.
2. Разписание по линия Копривщица – София – Копривщица се изпълнява от фирма „Калея“ ООД

✓ Водопроводна и канализационна инфраструктура

Територията на община Чавдар се обезпечава с питейна вода от три водоизточника – Кьой дере – речно водохващане, Чатма дунар – каптаж, Станоев кладенец – каптаж.

Водопреносната мрежа на с. Чавдар е изградена през 1925 г. именно това е наложило поетапната й подмяна. Към този момент тя е много добре изградена, като 98% от нея е подменена с тръби РЕВП и РЕНД с диаметър Ø 110,90,75,63 мм. Изградени са три нови водохващания, с които допълнително се добавят 8л вода/секунда.

Канализационната мрежа на населеното място е напълно изградена, но липсва изградена пречиствателна станция за отпадни води. Изграждането на ПСОВ е приоритет за общинската администрация на Чавдар и тя е подготвена с технически проект.

✓ Телекомуникационна и съобщителна мрежа

На територията на община Чавдар имат покритие мобилните оператори Telenor, A1 и Vivacom. Степента на покритие на GSM мрежа на основните мобилни оператори е близо 100%. Развитието на съвременните телекомуникации е насочено към разширяване на честотната лента и на обхвата на предоставяните услуги, към все по-пълна конвергенция на съществуващите мрежи и услуги, към използването на технологии, задоволяващи потребностите по обем, качество и ефективно изграждане и управление на мрежите от операторите. Основна цел е максимално използване на изградената вече телекомуникационна инфраструктура и нейното модернизиране с оглед поетапния преход към бъдещо поколение телекомуникационни системи.

Подобряването на достъпа до Интернет съответно повишава и използваемостта, но тя остава по-ниска в сравнение със страните от ЕС, където над 80% от населението редовно ползва Интернет. Следователно въпреки по-високия темп на подобряване на достъпността, догонването на европейските страни изисква неговото ускоряване.

На територията на община Чавдар функционира един пощенски клон на „Български пощи“.

В община Чавдар има осигурена свързаност към единната електронна съобщителна мрежа на държавната администрация чрез Среда за електронен обмен на съобщенията /СЕОС/ и Системата за сигурно електронно връчване, предоставени от Държавна агенция „Електронно управление“.

✓ Енергийна мрежа

Електроенергийната система в общината е част от електроенергийната система на Софийска област и на страната като цяло. Общината в електроенергийно отношение се води към електрорайон Пирдоп. На територията на общината има 12 трансформаторни поста. Състоянието на уличното осветление в общината е много добро, като се използва енергоспестяващо осветление. Енергоснабдителната инфраструктура е добре изградена.

14. Екологично състояние и рискове

Състоянието на околната среда в община Чавдар е пряко свързано с урбанизацията на територията, използването на ресурсите й, развитието на промишлеността, дългогодишните дейности в селското и горското стопанство, инвестициите в инфраструктурата и пречистването на отпадъчните води. Контролът върху състоянието на околната среда се провежда по компоненти на средата и фактори - в съответствие с поредицата от специализирани закони за управление на околната среда, приети през последните години за сближаване със законодателството на ЕС.

Националната система за мониторинг на околната среда извършва оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ) върху територията на страната, разделена на 6 района за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух, утвърдени със Заповед №969/21.12.2013 г. на министъра на околната среда и водите.

✓ Състояние на атмосферния въздух

Качеството на атмосферния въздух на територията на община Чавдар се контролира от РИОСВ София, чрез пунктове, които са част от Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС). На територията на община

Чавдар има един пункт за мониторинг на въздуха, ситуиран в местността „Св. Петка“. През зимния период има завишаване на фините прахови частици във въздуха на територията на с. Чавдар, но това се дължи най-вече на жилищното отопление на твърди горива.

✓ Състояние на водите

Подобряването на качеството на водите и опазването на биоразнообразието и защитените зони са приоритетните направления с най-изявена подкрепа. На трета позиция е подобряването на качеството на атмосферния въздух. Поради неосезателните си прояви, намаляването на емисиите на парникови газове остава недооценен проблем. Това е сигнал за нуждата от образователни и информационни кампании, разкриващи негативното въздействие върху нежеланите изменения на климата и предизвикателствата пред ключови сфери на човешката дейност – земеделие, туризъм, транспорт и др. Последното направление е подкрепено с мнение за развитие на „екологично възпитание и култура“.

✓ Шум, замърсяване, радиация

Основната цел на мониторинга на шума от промишлени източници е да предоставя информация за състоянието на акустичната среда в населените места, вследствие дейността на промишлените предприятия - източници на шумово излъчване.

В ИАОС липсват данни за наднормени стойности по тези показатели за община Чавдар.

15. Защитени територии попадащи по НАТУРА 2000

Територията на община Чавдар попада в обсега на две защитени територии по Натура 2000:

Защитена зона за опазване на дивите птици „Средна гора“ (BG0002054), обявена със Заповед № РД-273/30.03.2012 г. на Министъра на Околната среда и водите. Предмет на опазване са следните видове птици:

Видове по чл. 6, ал, 1, т. 3 от Закона за биологичното разнообразие (белогръб кълвач, червеногуша мухоловка, белоопашат мишелов, белошипа ветрушка, полска бъбрица, бухал, бял щъркел, горска чучулига, градинска овесарка, дебелоклюна чучулига, земеродно рибарче, козодой, кръстат орел, късопръст ястреб, късопръста чучулига, ливаден блатар, ястребогушо копривarче, уралска улулица, червеногърба сврачка, червеночела сврачка, сирийски пъстър кълвач, планински кеклик, среден пъстър кълвач, полубелобрата мухоловка, осояд, черен кълвач, синявица, орел змияр, тръстиков блатар, малък креслив орел, сив кълвач, сокол скитник, ливаден дърдавец, малък орел, черен щъркел);

Видове по чл. 6, ал, 1, т. 4 от Закона за биологичното разнообразие (черношипа вертушка, орко, обикновен мишелов, малък ястреб, голям ястреб, обикновен пчелояд, ръчен дъждосвирец, зеленоглава патица и зеленоножка).

Защитена зона за опазване на природните местообитания на дивата флора и фауна „Средна гора“ (BG0001309), приета с Решение № 661/16.10.2007 г. на Министерския съвет, изменена с Решение № 811/16.11.2010 г. на Министерския съвет. Предмет на опазване в зоната, съгласно чл. 8, ал. 1, т. 2 от Закона за биологичното разнообразие:

Типове природни местообитания – отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества, полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик, богати на видове картови съобщества върху силикатен терен в планините, оро-мазийски ацидофилни тревни съобщества, низинни сенокосни ливади, хазмофитна растителност и др.

Бозайници – широкоух прилеп, европейски вълк, видра, дългокрил прилеп, дългоух нощник, остроух нощник, дългопръст нощник, трицветен нощник, голям нощник, средиземноморски подковонос, южен, голям и малък подковонос, лалугер, кафява мечка, пъстър под;

Земноводни и влечуги – жълтокоремна бумка, ивичест смок, обикновена блатна костенурка, шипоопашата костенурка, голям гребенест тритон;

Риби – маришка мряна, европейска горчивка;

Безгръбначни – ручеен рак, обикновен паракалоптенус, одонтоподизма, ценагрион, кордулегастер, лицена, полиоматус, обикновен сечко, бръмбар рогач, буков сечко, осмодерма, алпийска розалия;

Растения - drepanocla**dus** vernicosus – вид мъх.

16. Административен капацитет

Администрацията в община Чавдар изпълнява компетентно, ефективно, отговорно и координирано своята дейност и следва принципите на отчетност и прозрачност при предоставяне на публична информация и услуги. Администрацията в община Чавдар инвестира в укрепване и повишаване на своя административен капацитет. Повишаването на административния капацитет ще допринесе за подобряване на работата на общинската администрация за ефективно и ефикасно изпълнение на местните политики и повишаване качеството на обслужване, при отчитане на нуждите на гражданите и всички заинтересовани страни.

Общинската администрация работи съобразно всичко законови разпоредби на ЕС и Република България, както и в унисон с наредбите на местно ниво.

17. Ковид 19 и развитието на туризма

2020 година беше различна, тя донесе промени в много аспекти на личния и обществения живот и разтърси икономиките. Туризмът по света беше поставен в изцяло нова реалност. Затваряне на границите, затягане на правилата за пътувания, изисквания за тестове, страхове от налагане на карантина – това се оказа новата картина за сектора. Пандемията подложи на безпрецедентен натиск туристическата индустрия както по света, така и в България. Заразата от коронавирус се превърна в истинска катастрофа за туризма и стана най-големият враг на бизнеса с туристически пътувания в цял свят.

Как се представи България

Секторът на туризма беше сред най-засегнатите от коронавирусната пандемия у нас. Още в ранна пролет държавите в европейската общност се затвориха, пътуванията, включително с цел туризъм, бяха напълно блокирани, а плановете на туристите - тотално объркани. Като цяло през първото полугодие нощувките в ЕС се свиха с 60% на годишна база.

В България в месеците на блокадите - април, май, юни, сривът при нощувките беше съизмерим, като тези тенденции не отминаха и община Чавдар. Известна активност записаха месеците август и септември, когато в условията на нестихващо разрастване на заразата българският туризъм регистрира над 20% ръст на приходите от нощувки на българи.

Въпреки това Лято 2020 ще се запомни с безпрецедентния отлив на чужди туристи – в летните месеци с над 80 на сто. През лятото вътрешният туризъм се оказа спасителен пояс за българската туристическа индустрия, макар и недостатъчен, за да компенсира сривовете.

В хватката на пандемията българските туристи преоткриха някои персонализирани туристически модели – самостоятелните къщи, малки вили или по-точно места, на които може да бъда спазвана голяма дистанция и ограничена срещата с други хора. Доказателство за това са празните хотели по морето и процъфтяването на бизнеса на къщите за гости, малките семейни хотели и апартхотелите. Пандемията доказа, че семейният туризъм е устойчив – базиран на къщи за гости и малки семейни хотели.

Интерес за българския турист са населените места със съхранени български традиции с добра храна и природни дадености. Според експертите глобалната епидемия ще ускори тенденцията към бягане от масовия туризъм, ще останат традиционните семейни почивки, като по този показател община Чавдар има реални възможности за осъществяване на посещения на малки групи или семейства в еднодневен или двудневен порядък. Което е в унисон с експертните очаквания този вид туризъм първи да си пробие път след пандемията.

18. Възможности за туризъм в община Чавдар

Туристическият сектор в община Чавдар не е развит на нивото, което би искало ръководството на общинска администрация. Основният проблем на община Чавдар не е липсата на обекти за посещаване, а липсата на достатъчна леглова база, която да има възможността да поеме туристопотока, за да се увеличи престоят на гостите на населеното място. Към момента туристите на Чавдар имат възможност да го посетят в рамките на деня, тъй като легловата база, с която разполага с. Чавдар е за 13 души.

Основната задача на община Чавдар е привличането на инвеститори в сферата на туризма за изграждане на повече места за настаняване, които да успеят да отговорят на големия интерес за посещения в община Чавдар.

✓ Културно-исторически туризъм

Културно-историческия туризъм е един от най-големите и печеливши сектори в туризма и неговото развиване е една от целите за развитието на туризма в България. Културно-историческите забележителности, фолклорът и традициите са елементите, които привличат туристите и в същото време допринасят за развитието на местните общности, икономиката и привличането на капитал. Освен

това, интегрирането на туризма в културното развитие допринася за опазването и успешната поддръжка на културно-историческото наследство.

- ✓ Алтернативни форми на туризъм

Фестивален, събитиен и творчески туризъм

Фестивалният туризъм е вид алтернативен туризъм, който изисква разнообразни природни и антропогенни ресурси, които са на лице в община Чавдар. Богатият културен календар на община Чавдар и също така наличието на богат и автентичен фолклор са предпоставка за популяризиране и развитие на фестивален туризъм. Фолклорният център или централният площат на населеното място биха могли да се превърнат в място за провеждане на ежегодни фестивали и творчески мероприятия, които да ангажират интереса и вниманието на гостите на село Чавдар.

Европейският опит показва, че фестивалите и събитията, могат да бъдат изключително надежден инструмент, както за взаимното опазване и сътрудничеството между народите, така и за социално-икономическия растеж на регионите. Поради своята специфика фестивалите създават естествена среда и условия за разгръщане на разнообразен тип услуги. Това е една добра основа за развитие на туризма, за стимулирането на малък и среден бизнес в община Чавдар.

Велотуризъм, пешеходни турове, планинско колело и конен туризъм

Поради непосредствена си близост до Централен балкан, община Чавдар има потенциал за развиването на велотуризъм, пешеходни турове около хижите на нейната територия, организиране на групи по планинско колело и преходи с коне. Конете са символ на Средногорието, като доказателство за това са наличието на стада от диви коне. Наличието на зелени зони и красива природа в община Чавдар са предпоставка за развитието на тези форми на алтернативен туризъм.

Популярността на този тип алтернативен продукт става все по-голяма в България, а този тип туристи са голяма и жива общност от хора, които пътуват с цел опознаване на нови територии и преодоляване на все повече препятствия. Тази целева група е особено подходяща за община Чавдар, защото този тип туристи ценят и опазват околната среда, а в същото време дават възможност за

развитието на маршрути и туристически пакети. Организиране на велоизлети, велоуикенди и велопоходи, конни или пешеходни преходи са сред основните цели на общинската администрация на община Чавдар.

Еко туризъм

Най-широко разпространеното понятие екотуризъм се използват и редици други сходни или аналогични понятия, които изразяват някоя от същностните му особености. Такива са зелен туризъм, грийнтуризъм, див, природен, ориентиран към природата, които са свързани с местата на практикуването на този вид туризъм. Също се употребяват и понятия като природосъобразен, устойчив, мек, слабо въздействащ, предпазен туризъм, които се фокусират върху стремежа за опазване на природната среда. Възможни дейности в тази посока, които общинската администрация е идентифицирала са:

- Туристически обиколки в защитени зони с цел наблюдение на редки видове птици, животни и растения;
- Скаутски лагери;
- Зелени училища;
- Природонаучни обиколки с цел изучаване на редки видове животни и растения.

Кулинарен туризъм

Както всеки район или област, община Чавдар има характерна традиционна кухня, която да е обект на туристически интерес. Като цяло кулинарните специалитети съпътстват всеки вид туризъм, но когато те са основен мотив и цел на туристическото пътуване, е удачно да се говори за кулинарен (гастрономически) туризъм.

Това, което отличава кулинарните туристи от останалите видове туристи е, че мотивацията на кулинарните туристи за посещаване на определени места е само или предимно опитването на „автентични“, приготвени на място ястия от местната кухня. При това атрактивни за туристите могат да бъдат всички или само отделни характеристики на храната – нейният вид, произход, история, вкусови качества, начин на приготвяне, начин на поднасяне и т.н.

Община Чавдар се стреми да се утвърди като дестинация с вкусна и традиционна храна.

Тематични турове – наблюдение и обучение; тъкачество, плетачество, керамика и др.

На територията на община Чавдар има възможност за организиране на тематични турове с цел туризъм и обучение в различни занаяти като тъкачество, плетачество, керамика и др.

Селски туризъм

Това е туризъм, който се практикува в селски територии, каквато несъмнено е и територията на община Чавдар, и може да включва предлагането на разнообразни продукти и услуги, свързани със спецификата на посетеното място, които се организират и предлагат от местната общност.

Мотивите за неговото практикуване са свързани с търсене на алтернатива на традиционната градска среда. Възможно е да се обособят различни видове селски туризъм като се използват разнообразни критерии. Според преобладаващия вид дейности на гостите могат да се обособят следните видове селски туризъм (с ранг на подвидове спрямо алтернативния туризъм):

- ✓ **класически селски туризъм** - при него гостите са по-скоро наблюдатели, а не толкова участници в ежедневните дейности на домакините. Той е по-широко обхватен, като включва различни други активности за гостите, съчетавайки се успешно с другите видове алтернативен туризъм.
- ✓ **агротуризъм** - интересът на гостите намира израз в тяхното активно участие в добиването и обработването на земеделската продукция.
- ✓ **фермерски (ранчо-) туризъм** - при него домакините се занимават предимно с отглеждане на животни и съответно гостите се включват в дейности, свързани с тяхното отглеждане. Наименованието на този вид е по- удачно за западните страни, защото у нас фермерската форма на организация на аграрното стопанство не е типична. Направената подялба е условна, т.к. съществуват и ферми произвеждащи предимно растениевъдна продукция. Следователно не може да се постави рязка граница между тези понятия.

Спортен туризъм

Поради даденостите, които притежава община Чавдар, със своите нови и модернизирани спортни площадки и зони, развитието на спортен туризъм има потенциал. По своята същност спортният туризъм е специализиран вид туризъм, при който цел на пътуването е практикуването на определен вид спорт. Спортният туризъм се свързва с физически активности практикувани от туристите, чрез които се постига рекреативен, укрепващ и/или развлекателен ефект. За много от участниците практикуването на любимия спорт е хоби, поради което спортния туризъм може да се определи и като хоби-туризъм.

Много от спортовете са специфични, често екстремни и са особено привлекателни за любителите на приключенията. Поради това спортният туризъм може да се определи и като приключенски.

Религиозен и етнотуризъм

Поради наличието на множество църкви и храмове в района на Средногорието, както и наличието на такива в община Чавдар, развитието на религиозен и етнотуризъм е възможна форма на алтернативен турзъм за региона и общината.

В своята същност религиозният туризъм е свързан с посещение на различни културни обекти и прояви провокирани от религиозните и/или духовни потребности на пътуващите. Пътувания с религиозна цел са били предприемани още от древността. Една част от туристите предприемащи такива пътувания са подтикнати от чисто религиозни подбуди, а при други имат познавателен характер. Манастирите, църквите, джамиите и другите религиозни обекти представляват интерес не само за религиозните туристи, но и за тези, които проявяват интерес към културата и изкуството. В зависимост от водещите мотиви за предприемане на пътуването могат да се обособят следните видове религиозен туризъм: поклоннически туризъм и религиозно –познавателен.

Религиозният туризъм е близък до етнотуризма, при който пътуванията са свързани с посещения на места и хора от определен етнос. Двата вида туризъм са близки, т.к. даден етнос обикновено изповядва определена специфична за него религия, която е различна от религията на останалите етноси на определена територия или в съседни територии.

Ловен туризъм

Ловният туризъм е специализиран вид туризъм, чиято основна туристическа услуга е създаване на условия за ловуване и реализиране на ловуването на желан от клиента дивеч, независимо от целта – удоволствието от преживяването, месото, кожата или трофеите на дивеча. Близки до ловния туризъм са спортният риболов и сафаритуризмът.

Община Чавдар има възможност за развитие на тази форма на туризъм, за което биха могли да спомогнат от ловната дружинка в с. Чавдар, която има установени традиции в лова.

В община Чавдар функционира и напълно обновен Ловен дом. Сградата на Ловния дом се намира в южния край на село Чавдар, в непосредствена близост до местността „Св. Петка“.

Фототуризъм

Отделянето на фототуризма като отделен вид специализиран туризъм е съвсем условно, тъй като правенето на фотографии съпровожда почти всяко пътуване независимо от мястото и основния му мотив. Когато основният мотив е фотографирането, вече може да се говори за същински фототуризъм. Когато обектите на заснемане са диви животни в техните естествени местообитания,

става въпрос за т.нар. фотолов или фотосафари. Използват се също и понятията орнитолов (когато обектите на заснемане са птици), както и натуралистичен фотолов (когато става въпрос за естествени природни обекти).

Фотоловът, който би могъл да се осъществи в община Чавдар, слева да се отнася към ловния туризъм и да се възприема като негова съвременна и все по-актуална алтернативна форма. Макар че е свързан с дебнене на животните, то по своята същност, мотиви и цели фотоловът съществено се различава от същинския лов.

19. Насърчаване към отговорен туризъм

Община Чавдар полага усилия за въвеждане на т.н. отговорен туризъм. Наричан още и солидарен туризъм, този вид туризъм е насочен към човека и личността, отговорното отношение към околната среда и уязвимите еко-системи. Основният акцент в пътуванията е досегът до съхранената природна среда, автентичната атмосфера и кухня, запазените традиции и качествата на пейзажа. Перспективите са свързани преди всичко с глобализацията, стремителното и мащабно разрастване на индустрията и урбанизма. Промяната на жизнената среда оказва влияния, най-често на гражданите, за пряк допир до духовното и автентичното, до природата и желание за духовно и личностно израстване, и не на последно място да избягат от градската среда.

Отговорният туризъм се характеризира с намаляване до минимум на негативните икономически, социални и екологични влияния; генериране на по-високи икономически облаги за местното население и подобряване работните условия; ангажиране на местните общности при вземането на решения, които касаят развитието на дестинацията. Неговата цел е да допринася за опазването на природните ресурси и културно-историческото наследство; да се грижи за повече приятни изживявания на туристите, посредством по-пълноценни контакти с местното население и по-голяма съпричастност към местната култура, бит и традиции и да допринесе за минимализиране на последствията върху околната среда; да осигури достъп на хората с увреждания. Този вид туризъм е ориентиран към културните ценности, съдейства за респекта между туристите и домакините и изгражда доверие у местните общности.

Концепцията на отговорния туризъм обуславя близък контакт на местната култура и природа, а човешкото измерение, което характеризира тези пътувания определя и по-слабото влияние върху околната среда в сравнение с масовия туризъм. От друга страна този мащаб в предлагането позволява много по-лесно

въвеждане на разнообразни и природощадящи практики, които не изискват големи инвестиции, свързани с:

- Икономическото потребление на енергия и вода;
- Управление на отпадъци;
- Насърчаване на екологосъобразното поведение на туристите;
- Принос към местната икономика и опазването на природното и културното наследство и др.

20. Анализ на културно-историческото наследство

Опазването на културното наследство е политика с висок приоритет, тъй като произтича от чл. 23 на Конституцията на Република България. Като обществена ценност, културното наследство и неговата значимост прерастват в обществен фактор за развитието на обществото в условия на глобализация. То е своеобразен ресурс за духовно израстване и категоричен гарант за устойчивото развитие на обществото. Неговото опазване, съхранение и разпространение е приоритет на държавната и общинска политика. В община Чавдар се намират множество на брой и привлекателни за туризъм обекти, които с правилна и целенасочена общинска политика биха допринесли за развитието на общината като атрактивна за културен и религиозен туризъм дестинация. Местоположението на част от обектите на културно-историческото наследство по отношение на съвременните урбанизирани среди и съвременния начин на ползване на извънселищните територии (земеделски), оказва влияние на тяхното физическо състояние и застрашеност. Тези територии се определят като проблемни зони, защото археологическите обекти се намират в условия да бъдат уязвими от заличаване, безстопанственост и разруха. Културната стойност на тези обекти имат характеристиките на публично благо, тъй като задоволяват обществени потребности. Освен директните инвестиции за поддържането на тези обекти е необходимо да се разработят програми за подпомагане на икономическите дейности, свързани с тяхната експлоатация – изграждане на туристически маршрути, производство на сувенири и други интелектуални продукти, осигуряване на развлечения за посетителите, организиране на събития с културен и образователен характер. Интегрирането на културното наследство в селищната структура го превръща в ресурс за социално и икономическо развитие. Използването на културното наследство в туризма се обвързва с осигуряването на необходимите грижи за него.

21. SWOT-анализ

Обективният и задълбочен анализ на туризма в региона на община Чавдар изисква работа с разнообразни източници на информация, създаване на надеждна база данни за предлагането, наблюдения на търсенето, ефективността на туристическия бизнес и влиянията, които той оказва върху средата - природна, социална и икономическа. На базата на анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите за туристическото развитие в региона (SWOT анализ), са маркирани основните проблеми, пред които е изправено устойчивото туристическо развитие. Проблемите са сходни с проблемите в голяма част от регионите на страната със сходни природни и антропогенни туристически ресурси и традиции в областта на туристическото развитие.

Силни страни	Слаби страни
✓ Благоприятното транспортно – географско положение; ✓ Наличие на екологично чисти територии, благоприятен климат, богато биоразнообразие; ✓ Местни забележителности; ✓ Автентични традиции и обичаи; ✓ Богат културен календар и съхранени културни и духовни традиции; ✓ Отлично състояние на уличната и пътна инфраструктура; ✓ Наличие на възможност за разработване и промотиране на качествен и разнообразен туристически продукт и използване на създадения имидж на туристическа дестинация; ✓ Автентичност на района, запазено културно-историческо наследство (църкви, съхранени бит, традиции, занаяти, автентични местни празници и обичаи);	✓ Недостатъчна леглова база и липса на достатъчно добра подготовка на заетите в областта на туризма; ✓ Недостатъчни инвестиции за реконструкция и модернизация на съществуващите места за настаняване; ✓ Липса на Туристически информационен център;

✓ Единна визия за развитие на туризма на местната общност; ✓ Качествено и навременно административно обслужване на бизнеса и населението; ✓ Голям брой туристически атракции;	

Възможности	Заплахи
✓ Възможности за развитие на съществуващите и създаване на нови туристически атракции; ✓ Възможности за привличане на местни и чужди инвестиции в туристическия сектор; ✓ Възможности за финансиране от фондовете на Европейския съюз; ✓ Възможности за развитие на алтернативни форми на туризма - пешеходен, селски, културен и екотуризъм; ✓ Повишаване на рекламата за местния туристически продукт и за туристическите ресурси в общината; ✓ Развиване на достъпа до значими местни паметници на културата, чрез изграждане и организиране на маршрути за гости и туристи; ✓ Развиване на съвместни туристически продукти с други общини от региона; ✓ Създаване на собствен туристически бранд.	✓ Неудовлетворяване на нарастващи изисквания по отношение на качеството на предлагания туристически продукт; ✓ Наличие на конкурентни туристически продукти в съседните общини; ✓ Емигриране на квалифициран трудов ресурс от общината; ✓ Недостатъчно развити публичночастни партньорства.

22. Визия за развитие на туризма в община Чавдар

Визия

„Превръщане на община Чавдар в утвърдена туристическа дестинация, интегрираща природни дадености, туристически атракции и традиции, заемаща водещо място сред желаните съвременни туристически центрове в страната и с ясно разпознаваема национална идентичност“

23. Основна цел на програмата

Желанието на община Чавдар е да предприеме активни мерки и целенасочени действия за развитието на туризма в общината. Фактът, че община Чавдар е в непосредствена близост до община Копривщица, разпознаваема със своите културни и исторически ценности, както и близостта до град София е сериозна предпоставка, при правилно планиране на действията от страна на общината, туристите да се задържат на територията на общината Чавдар.

Туристическите заележителности биха могли да станат част от общи туристически маршрути с други община от района Средногорието. Развитието на туризма в общината ще бъде базирано на устойчивостта, чрез оптимално използване на ресурсите, зачитане на културната автентичност, опазване на природните ресурси и околна среда и осигуряване на възможност за развитие на надеждна икономическа дейност в сферата на туризма.

Разработването на програмата за развитие на туризма на община Чавдар за периода 2021-2027г. цели да определи посоката на развитие на туризма в общината, като вземе предвид средата, нагласите и характеристиките на туристите и отчете местния ресурс, чрез който да бъде реализирана. Устойчивият подход за развитие на туризма изисква широкообхватно и ангажирано участие при стратегическото планиране, взимането на решения и практическото им прилагане от всички заинтересовани страни, свързани с крайния резултат.

24. Стратегически цели, приоритети и мерки

Стратегическа цел 1: Осигуряване на благоприятна околна и бизнес среда за развитие на устойчив туризъм в община Чавдар	
Приоритет 1: Привличане на инвеститори с цел увеличаване на легловата база в община Чавдар	**Мерки:** • Насърчаване на инвестициите в туризма и осигуряване на достъп до финансиране; • Насърчаване на иновациите в туризма;
Приоритет 2: Повишаване на ефективността на функциониране и подобряване на взаимодействието между институциите и организациите (държавен, общински и частен сектор), отговорни за развитието на туризма	**Мерки:** • Повишаване на ефективността на функциониране на общинските структури за туризъм; • Повишаване на ефективността на взаимодействието на регионално, областно и общинско ниво.
Приоритет 3: Подобряване на взаимоотношенията на национално и международно ниво	**Мерки:** • Развитие на партньорства със съседни общини и международни организации
Приоритет 4: Усъвършенстване на нормативната рамка и политиките на община Чавдар за подобряване на околната и бизнес средата в туристическия сектор	**Мерки:** • Развитие на нормативната уредба и политиките на община Чавдар в областта на туризма; • Подобряване на качеството на туристическия продукт; • Насърчаване на опазването на околната среда, ефективното управление на ресурсите и прилагането на мерки за адаптация към климатичните промени; • Развитие на човешките ресурси

	в туристическия сектор на община Чавдар;
Приоритет 5: Създаване на собствен туристически бранд с ясно изразена идентичност	• Създаване на бранд на община Чавдар и неговото популяризиране на туристическия пазар; • Брандиране и предлагане на местни продукти; • Търсене на възможности за създаване на пивоварна с местен бранд;

Стратегическа цел 2: Развитие на конкурентоспособен туристически сектор	
Приоритет 6: Повишаване на конкурентоспособността на туристическия сектор в община Чавдар	**Мерки:** • Подобряване на информационната осигуреност на туристическия бизнес; • Подобряване на индивидуалното фирмено представяне и реклама, включително предоставяне на подкрепа на МСП от общината, за участие в международни събития и изложения;
Приоритет 7: Търсене на възможности за подобряване на квалификацията и уменията на заетите в туризма – обучение и информационни срещи	• Екскурзоводското обслужване от страна на местни екскурзоводи • Информационно обсужване на туристите на територията на общината • Подобряване на чуждоезиковата подготовка • Подобряване на компютърните умения на заетите в обслужването • Внедряване на ИКТ в туризма

Стратегическа цел 3: Ефективна маркетингова политика на дестинацията за

популяризиране и налагане на продукта на туристическия пазар	
Приоритет 8: Подобряване на маркетинга на община Чавдар като туристическа дестинация	**Мерки:** • Разработка на нови и/или усъвършенстване на съществуващи стратегически маркетингови документи; • Изграждане на Туристическия информационен център, включително създаването на нови ТИЦ в най-посещаваните места; • Провеждане на проучвания за оценка на резултатите от маркетирането на дестинацията; • Създаване на единна онлайн и офлайн туристическа информация за предлаганите услуги и наличните обекти на територията на общината; • Създаване на нови фестивали и културни събития;
Приотитет 9: Развитие на туристическите продукти и инфраструктурно модернизиране за подобряване на преживяването на туристите в Чавдар	**Мерки:** • Усъвършенстване на доминиращите и приоритетните туристически продукти в общината; • Изграждане на екопътеки; • Изграждане на писта за Downhill-колоездене; • Създаване на обекти за туристически услуги – настаняване и хранене; • Изграждане на център за културни събития, обучения, конференции и др.; • Изграждане на мини-зоокът за посещения и работа с деца, в т.ч. и деца със специални образователни потребности; • Изграждане на център за

	занимания с йога и други източни дисциплини; • Предоставяне под наем на електрически тротинетки и велосипеди; • Превръщане на хижи "Сакарджа" и "Братия" в обекти за атрактивен планински туризъм; • Изследване на възможностите за проучване на съществуващи пещери като туристически обекти; • Изграждане на въжена линия – тип зип-лайн; • Създаване на център за изкуства; • Изграждане на детски лагер; • Създаване на пермакултурна ферма за посещения;
Приоритет 10: Подобряване на промотирането на община Чавдар като туристическа дестинация	**Мерки:** • Подобряване на представянето на туристическите дестинации на общината пред външни публики; • Подобряване на представянето на продукта на местния туризъм на български и международни туристически изложения и борси; • Осъществяване на рекламно-информационни кампании; • Синхронизиране на комуникационните и рекламните дейности на всички заинтересовани страни от общината;

25. Източници на финансиране

От ключово значение за постигане на целите, заложени в Програмата, е ефективното използване на всички възможни източници на финансов ресурс. В условията на икономическа нестабилност, причинена от пандемията от Ковид 19, много важно е постигането на по-високи резултати при използването на по-малко средства. Бюджетът на община Чавдар се формира на базата на собствени приходи от местни данъци и такси и приходи от субсидия, получена от Републиканския бюджет на България.

Основните разходни пера в общинския бюджет са разходи за образование, осигуряване на заплати и осигуровки на служители, поддръжка и ремонт на ДМА, социални, културни и спортни дейности на територията на общината. Капиталовите разходи са отделно перо в бюджета, като се предоставят целево от РБ за съответната календарна година. Тези средства се определят от Министерството на финансите и са недостатъчни, за да задоволяват потребностите на общината. Основна част от мерките, заложени в Програмата за развитие на туризма в община Чавдар, ще се осъществят със средства, предоставени от:

- ✓ Собствени приходи на община Чавдар
- ✓ Европейско финансиране
- ✓ Местни и външни за общината инвеститори.
- ✓ Туристически асоциации, неправителствени организации.
- ✓ Други източници на финансиране.

26. План за комуникация и въздействие на заинтересованите страни

Основна цел на плана за комуникация и взаимодействие със заинтересованите страни е да се осигури прилагането на принципа за партньорство и сътрудничество. В изпълнение на този принцип община Чавдар си поставя следните цели:

- ✓ Идентифициране на заинтересованите страни и на участниците в процеса

на формиране и прилагане на местната политика за устойчиво развитие на туризма

✓ Осигуряване на прозрачност и информираност относно ползите за местните общности от интегрираното развитие на туризма

✓ Мотивиране на местните общности да участват в развитието на туризма и в налагането на собствен бранд на община Чавдар, като ги прави част от демократичното вземане на решения

✓ Качествено и своевременно информиране на местните общности за планираните от общината дейности свързани с развитието на туризма

✓ Гарантиране на участието на местните доставчици на туристически услуги във всички материали и платформи, които са изготвени от общината с цел налагане на община Чавдар като туристическа дестинация

За постигането на тези цели община Чавдар ще изпълни следните дейности:

- ✓ Провеждане на публични дискусии, фокус групи, форуми, семинари кръгли маси и публични обсъждания при формирането на решенията за развитието на туризма в общината.
- ✓ Фокусиране на вниманието върху възможностите за успешно изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проектни идеи с участието на публичния сектор, насочени към подобряване на физическата среда и на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса.
- ✓ Подсигуряване на комуникационен механизъм за осигуряване на отчетност, информираност и прозрачност относно постигнатите резултати.
- ✓ Поддържане на онлайн платформа обобщаваща всички услуги в сферата на туризма.

27. Мониторинг и оценка

Процесът на организация на изпълнението, осъществяване на наблюдение, контрол и последваща оценка на Програмата за развитие туризма се организира от кмета на община Чавдар или от упълномощено от него друго длъжностно лице. Програмата за развитие на туризма се обсъжда и приема от Общинския съвет по предложение на кмета на общината. Годишните доклади за наблюдение на напредъка в изпълнението на Програмата също се одобряват от Общинския съвет по предложение на Кмета. Основната цел на мониторинга е да осигури синхрона и взаимното подпомагане при реализирането на набелязаните дейности и приоритети. Правилата за мониторинг, контрол и оценка на изпълнението на Програмата за развитие на туризма в община Чавдар през периода 2021–2027 г. са:

- ✓ Наблюдение на процеса на изпълнение на Програмата;
- ✓ Изготвяне на ежегодни доклади за хода на изпълнение на Програмата.

Докладите се обсъждат на Консултативен съвет и се внасят за обсъждане в Общинския съвет, като въз основа на тях се вземат решения за оценка на извършеното, актуализация на Програмата и конкретизация на плана за действие през следващите години. Предвижда се следната последователност на мониторинга:

- ✓ Контрол по реализацията на дейностите и изразходваните финансови средства от страна на Консултативния съвет по въпросите свързани с туризма и кмета на община Чавдар;
- ✓ В края на всяка година Общински съвет Чавдар разглежда годишния доклад по изпълнението на плана с конкретните задачи за дадения период;
- ✓ Актуализиране на планираните дейности.

Мониторингът и оценката като неделима част от общинската политика по отношение на туризма се извършват с цел постигане на ефективност и ефикасност при ресурсното осигуряване, изпълнението и управлението на дейностите от Общинската програма за развитие на туризма. Мониторингът и оценката отчитат резултатите от изпълнението на всички дейности, залегнали в програмата, които допринасят за развитието на туризма в община Чавдар и превръщането ѝ в атрактивна туристическа дестинация. Предмет на мониторинг е изпълнението на целите и приоритетите, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на програмата. Наблюдението на изпълнението на Програмата се извършва въз основа на данни

на Министерството на туризма, Националния статистически институт, местния туристически бизнес и на данни от Общинска администрация Чавдар. Органи за наблюдение на изпълнението на Програмата за развитие на туризма са Консултативния съвет по туризъм и Общинския съвет. В процеса на мониторинг, въз основа на нормативните изисквания на Закона за туризма, Консултативния съвет по туризъм осигурява участието на заинтересованите страни, бизнес организации, физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност при изпълнението на общинската политиката за развитие на туризма.

✓ Отчет на изпълнението

Напредъкът по изпълнението на мерките на настоящата програма се измерва ежегодно под формата на годишен отчет. Изготвянето на годишния отчет съгласно чл. 12 ал.1 е ангажимент на кмета. Консултативния съвет по туризма одобрява отчета и кметът го депозира за приемане от Общинския съвет.

✓ Период на действие на програмата

Програмата за развитие на туризма на община Чавдар е с период на действие 2021-2027г., което се аргументира с периода на действие на свързаните с нея национални и европейски нормативни и планови документи.

28. Заключение

Община Чавдар е една от малките общини в България с уникално съчетание на природни ресурси, чиито потенциал за развитие на туризма все още не е използван максимално, но е налице силна воля за промяна на ситуацията у всички представители на местната общност.

Устойчивото развитие на туризма изисква целенасочени и постоянни усилия от страна на местните власти, в партньорство с останалите заинтересовани страни за позиционирането на общината като уникална и конкурентоспособна туристическа дестинация. Акцентирането върху местните традиции и природни дадености, както и различен тип събития, е ключово за устойчивото развитие на туризма. За целта е необходимо да се извършват задълбочени научно-изследователски проучвания, постоянни наблюдения и периодична актуализация, в съответствие с динамично променящите се реалности. Успешното устойчиво туристическо развитие е свързано с:

- ✓ оценка на туристическите ресурси и провеждане на системни маркетингови проучвания;
- ✓ изграждане на тематични маршрути и специализирана туристическа инфраструктура;
- ✓ въвеждане на единни стандарти за обслужване на туристите;
- ✓ категоризация и доброволна сертификация на туристическите обекти, въвеждане на регионална запазена марка;
- ✓ диверсификация на туристическия продукт, чрез предлагане на допълнителни услуги, използване на възможности за общ регионален туристически продукт със съседните общини;
- ✓ създаване на публично-частни партньорства и сътрудничество между заинтересованите страни.

От съществено значение е развитието на продуктовата политика във връзка с възможностите за предлагане на специализирани видове туризъм, съобразно характерните особености и туристическия потенциал на община Чавдар и района.

Настоящата програма за развитие на туризма в община Чавдар е целенасочена стъпка в тази посока и се очаква да допринесе за икономически и социален просперитет на местната общност в средносрочен и дългосрочен план.